

שלילת ההגנה על ידי האסטרטגיה
הצבאית הסובייטית אינה יכולה לחול
על ההגנה האופרטיבית, ועוד פחות
מכך על ההגנה הטקטית

מרשל ברה"מ סוקולובסקי ואחרים
מתוך האסטרטגיה הצבאית 1968

תורת ההגנה הסובייטית

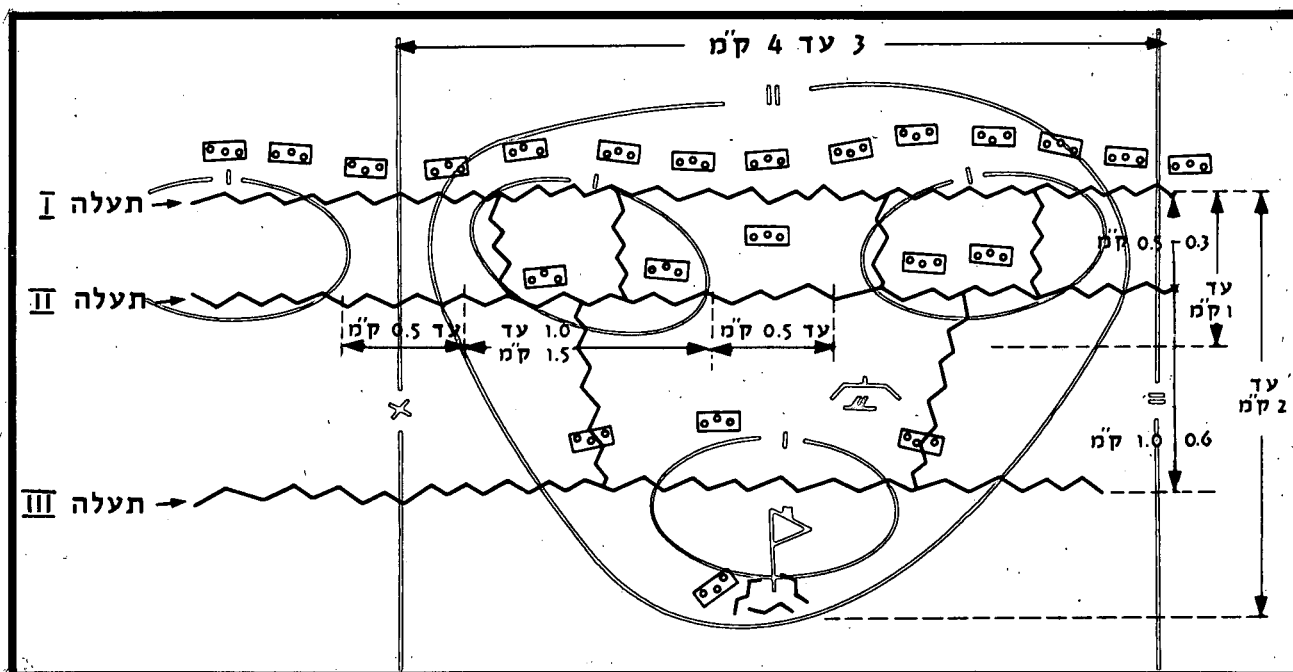
מאז תחילת שנות ה-60, עם הכנסתו של נשק גרעיני לשימוש נרחב בקרב הכוחות המזוינים של ברה"מ והקמת חיל הטילים האסטרטגיים כזרוע חדשה ובעלת תפקיד מכריע במלחמה המודרנית, דוחה הדוקטרינה הצבאית הסובייטית מכל וכל את האפשרות של שימוש במגננה אסטרטגית. עם זאת, מסכימה הדוקטרינה הסובייטית כי להגנה, כצורת-לחימה ארעית, יש מקום במלחמה עתידה, אולם אך ורק ברמה האופרטיבית וברמה הטקטית. ההגנה ברמות הללו עשויה להינקט בשלבים מסוימים של המלחמה, בגזרות נפרדות (מבודדות) ולעיתים אף בזירות-מערכה שלמות, במגמה להרויח זמן, לחסוך כוחות ובמקרים מסוימים — כדי לעמוד בפני התקפה של כוחות אויב עדיפים. כמו כן תיתכן הגנה במהלכה של התקפה, כדי לאבטח את אגפי הכוחות המתקדמים, להתבסס בשטחים וביעדים חשובים שנכבשו, להדוף התקפת-נגד של כוחות אויב עדיפים, לחפות על נסיגתם של כוחות עמיתים, ולמנוע נחיתה של כוחות אויב מהים. בכל מקרה, מהווה ההגנה צורת לחימה מאולצת, שנוקטים בה אך ורק כאשר לא ניתן, או לא כדאי לבצע התקפה.

עקרונות ההגנה

מטרת ההגנה היא להחזיק במערכים התפוסים, לבלום את התקפת האויב ולהדפה תוך גרימת אבדות כבדות לכוחותיו — ועל-ידי כך ליצור תנאים נוחים למעבר להתקפה מכרעת, בשלב מאוחר יותר. ההגנה מבוססת על אש מרוכזת מכל סוגי הנשק, על החזקה איתנה בשטחים ובמערכים הניצבים על צירי-ההתקפה העיקריים של האויב, על תמרון נרחב באש, בכוחות ובאמצעים, על התקפות-נגד ומכות-נגד, על שימוש נרחב במכשולים, על ניצול מושכל של תכונות המיגון של הקרקע ועל הכשרתה ההנדסית להגנה (התבצורות ומכשולים).

התורה הסובייטית מבדילה בין „קרב-הגנה” של הרמה הטקטית (כולל רמת הדיביזיה) ובין „מבצע-הגנה” של הרמות האופרטיביות — ארמיה וחזית (קבוצת-ארמיות). המעבר להגנה יכול להתבצע בשתי צורות: תוך קיום מגע ישיר עם האויב ובלעדיו. הצורה הראשונה והשכיחה יותר של המעבר להגנה מקשה על ארגונה ועל הקמת מערך ההגנה. התורה הסובייטית מציגה שתי דרישות עיקריות בפני ההגנה המודרנית — עמידות ופעלתנות (אקטיביות). מבחינת העמידות חייבת ההגנה להיות בראש ובראשונה נגד גרעיניות. בנוסף לכך, עליה להיות ערוכה לעמידה נגד טנקים, נגד מטוסיים (וטילים), נגד ארטילריה, נגד כוחות מוטסים, ונגד אמצעי-לחימה כימיים וביולוגיים. מחברי התורה הסובייטית מייחסים חשיבות ראשונה במעלה להגנה נ"ט, המהווה לדעתם

1. מכת-נגד — התקפת-נגד ברמה האופרטיבית.

תרשים מס' 1 — גודוד חי"ר (ממוכן) בהגנה בשיטה הקוית (1954—1960)

התבססו הסובייטים על הגנה שנבנתה בחזית רצופה וכללה מספר מערכי/קווי-הגנה מקבילים לחזית, שכל אחד מהם הורכב משתיים עד שלוש ואף יותר תעלות-לחימה שנחפרו זו מאחורי זו עם תעלות-קשר מחברות ביניהן (ראה תרשים מס' 1). שיטת ההגנה החדשה הושתתה על מוצבי-הגנה פלוגתיים ומחלקתיים היקפיים, עם פערים ניכרים ביניהם (ראה תרשים מס' 2). בעקבות זאת, הוגדל רוחב מתחם-ההגנה של גודוד חי"ר ממוכן לכדי חמישה ק"מ וההיערכות בדרג אחד — עם מחלקת חי"ר, ולעיתים גם מחלקת טנקים בעתודה — נעשתה למקובלת ביותר ברמה זו עד לתחילת שנות ה-70. בשנים האחרונות חזרה אפשרות הלחימה הלא-גרעינית לדרגת סבירות גבוהה, והסובייטים חזרו ללמד וליישם ברמת הגדוד את שיטת ההגנה בשני דרגים, דהיינו שתי פלוגות קדימה ופלוגה אחת מאחור. שיטה זו מבטיחה עומק ויציבות גדולים יותר של ההגנה. יחד עם זאת, נשארה שיטת ההגנה בדרג אחד עם עתודה קטנה, כאפשרות פתוחה המנוצלת במקרים לא מעטים.

מבנה מערכת ההגנה

ברמת החטיבה ומעלה לא חל שינוי עקרוני בשיטת ההגנה, ומערכת ההגנה ממשיכה להיות מורכבת כבעבר ממספר מערכי/קווי הגנה מקבילים בקירוב לחזית. השינוי היחיד הוא הגדלת רוחב המתחם הגדודי. שינוי זה השפיע על הגדלת רוחב גזרות ההגנה של הרמות שמעליו. לעומת זאת, לא השתנה עומק המתחם הגדודי ואיתו עומק מערך ההגנה הבודד, והוא נשאר בגבולות של כשני ק"מ. הרווחים בין מערכי ההגנה אינם קבועים ומותנים בעיקר בקרקע. העיקרון הקובע הוא, כי שני מערכי ההגנה סמוכים לא יהיו ניתנים להשמדה על-ידי נשק גרעיני אחד, בעל עוצמה בינונית. הדבר דורש, איפוא, מרחק מינימלי של כשלושה ק"מ בין המערכים. להלן, מתוארת צורת ההיערכות של הרמות השונות:

את הבסיס להגנה המודרנית. לשם כך מופעלים כל האמצעים נ"ט במסגרת מערכת נ"ט אחת, המהווה חלק ממערכת האש הכללית והמשולבת באופן הדוק במערכת המכשולים. חלק מהאמצעים נ"ט וכן טנקים ימוקמו מראש בעמדות במערכי ההגנה, וחלקם יופעל במסגרת עתודות נ"ט שיאורגנו בכל הרמות — מהחטיבה ומעלה (לעיתים גם ברמת הגדוד). פעלתנות ההגנה משמעותה פגיעה מתמדת באויב במלוא עומק המערך התוקף שלו, על-ידי אש מכל הסוגים, ותמרון בכוחות ובאמצעים. מטרת פעולות אלו היא לגרום לאויב אבידות מקסימליות, לגרום לו הלם, ליטול ממנו את היוזמה, להביאו למצב בלתי נוח וליצור תנאים נוחים להשמדתו המוחלטת. אחת הפעולות החשובות ביותר בתחום זה היא הכנת-נגד ארטילרית, אווירית וטילית המבוצעת לפני תחילת התקפת האויב, במטרה לסכל את ההתקפה או להחלישה במידה משמעותית. ביצוע התקפות ומכות-נגד הוא צורה עיקרית נוספת של פעלתנות ההגנה, המכוונת להשמדת האויב שחדר למערך ההגנה והחזרת המצב לקדמותו. במקרים מיוחדים, בדרך כלל בעקבות ביצוע הכנת-נגד מוצלחת, אפשרית גם הנחתת התקפת-נגד או מכת-נגד לפני הקמ"ק², במטרה לנצל את ההצלחה שהושגה וליצור תנאים למעבר למתקפה (פעולה מעין זו טעו-נה אישור של מפקד-ארמיה ומעלה).

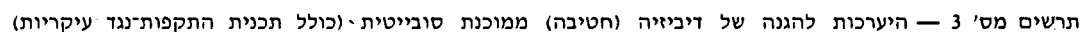
מוצבים היקפיים

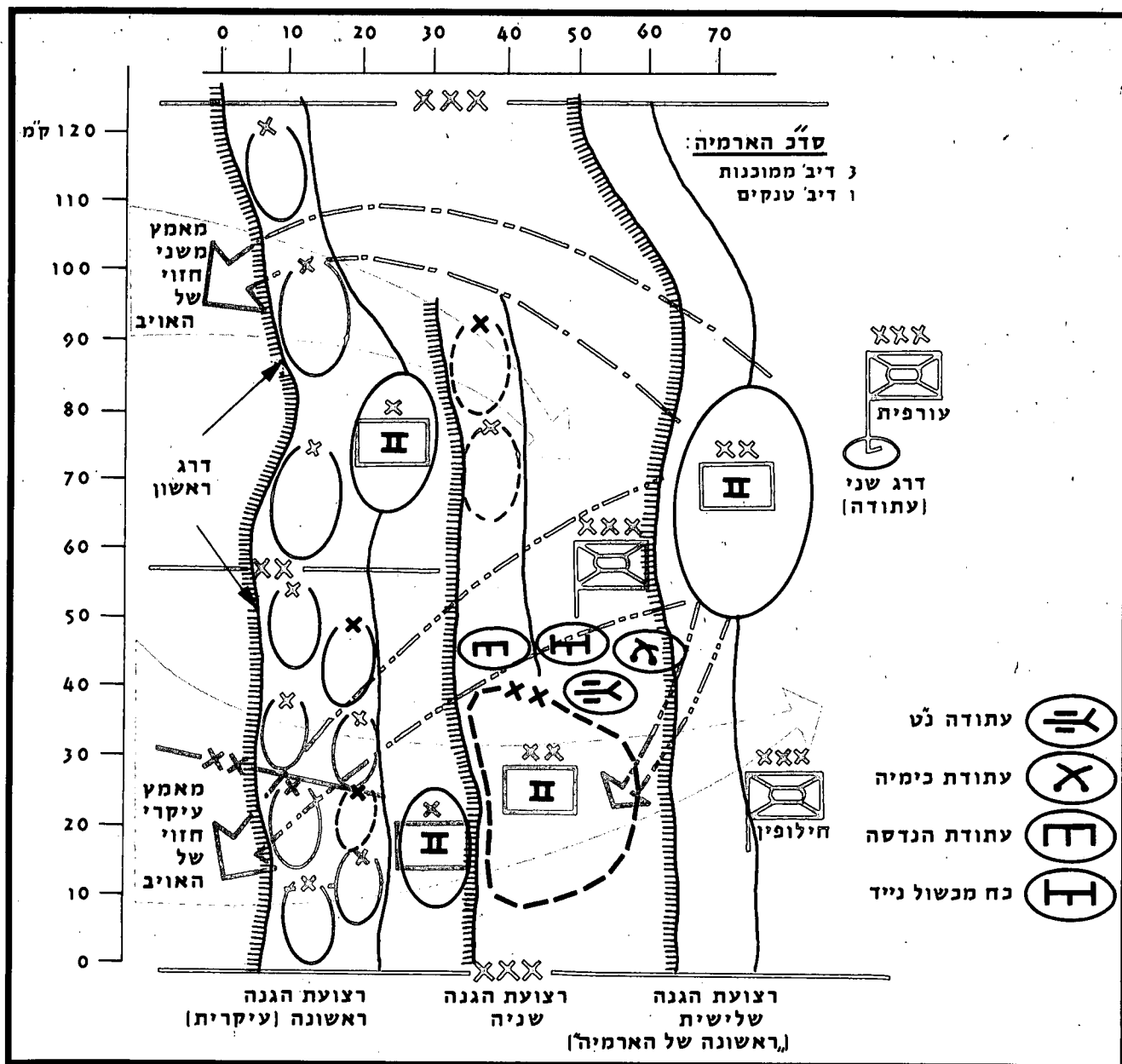
בתחילת שנות ה-60, עם הכנסתו של נשק גרעיני-טקטי לשימוש בצבאות נאט"ו ובעקבות זאת הצורך בפיזור מוגדל של הכוחות בהגנה, הוכנס שינוי עקרוני בשיטת ההיערכות להגנה ברמות הטקטיות הנמוכות של הצבא הסובייטי (מחל-קה, פלוגה, גדוד). מאז מלחמת-העולם השנייה ועד למועד זה

2. קמ"ק — קו מוצבים קדמיים.

4. "האם כדאי לתקוף נגד?", מאת פולקובניק (אל"מ) פ. סברדלוב, בכתבי־העת הצבאי הסובייטי "המבשר הצבאי", מס' 11, 1975, עמ' 54.

3. לעיתים יוקמו ברמה הארמיה ומעלה, עתודות מיוחדות נגד כוחות מוססים, שיורכבו עלידי הדרג השני או אלמנטים אחרים של הארמיה או החזית.

תרשים מס' 4 — היערכות להגנה של ארמיה כלל-חילוית סובייטית (כולל תכנית מכות-נגד של הארמיה)

להגנה של הרמות השונות ועומקיה (בעיקר כתוצאה מהאיום הגרעיני-טקטי). כבעבר, כן גם היום, מושגת ההגנה הסובייטית על שני מרכיבים עיקריים: הגנה נייחת והגנה גיידת. המרכיב הראשון כולל הגנה עיקשת על שטחים חיוניים, המבוססת על מספר רב של מערכי הגנה הממוקמים זה מאחורי זה בעומק רב, ובהם שזורה מערכת מכשולים צפופה. מערכת זו מסתייעת במערכת אש רבת עוצמה (ארטילריה, ג"מ ונ"ט). כל אלה מקנים למרכיב הנייח כושר עמידה רב ויכולת למנוע חדירת כוחות אויב גדולים לעומק הטקטי והאופרטיבי. המרכיב השני הוא המרכיב הגייד של התקפות-הנגד ומכות-הנגד (האופרטיביות), שתפקידו להשמיד כוחות אויב שחדרו למערך ההגנה ולהחזיר את המצב לקדמותו. חשיבותו של מרכיב זה הולכת וגוברת כיום בכל הרמות, במיוחד ברמה האופרטיבית, שבה מכת-הנגד היא האמצעי העיקרי המצוי בידי המפקד הבכיר (מפקד הארמיה/החזית) להשגת ההכרעה במערכת ההגנה.

מכת-נגד מוצלחת מאפשרת לכוחות המגינים לעבור להתקפה מכרעת לאחר שביססו מחדש את אחיזתם בשטחים ובמערכים שנכבשו בחזרה. אם לא קיימים תנאים מתאימים לביצוע מכת-נגד, כמתואר לעיל, היא לא תבוצע, והמאמצים ירוכזו לבלמת האויב בקו הקיים ומניעת חדירה נוספת שלו לעומק האופרטיבי והאסטרטגי.

סיכום

יסודות תורת ההגנה הסובייטית לא השתנו במהותם מאז תום מלחמת-העולם השנייה, גם אם הוכנסו שינויים בשיטת ההיערכות להגנה של הרמות הנמוכות (מעבר משיטת ההגנה בקו-תעלות לשיטת ההגנה במוצבים פלוגתיים ומחלקתיים היקפי-יים). חלו גם שינויים באיגודי הכוחות והשתנו המדדים הטקטיים-אופרטיביים, בכיוון של הגדלת רוחבי ההיערכות